

ADİL TAZMİN TALEPLERİ¹

I. Giriş

1. Adil tazmine karar verilmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ("Mahkeme"), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek Protokolleri tarafından güvence altına alınmış bir hakkın ihlal edildiğine dair tespit yapmasının otomatik bir sonucu değildir. 41. maddenin lafzı, Mahkeme'nin, sadece iç hukuk ihlalin sonuçlarını tamamen ortadan kaldıramıyorsa ve, bu halde bile, sadece "gerektiği takdirde" (Fransızca metindeki "s'il y a lieu"; İngilizce metindeki "if necessary") adil tazmine hükmedeceğini açıkça belirtir.

2. Ayrıca Mahkeme, ancak koşullara göre "adil" (Fransızca metindeki "équitable"; İngilizce metindeki "just") olması durumunda tazminata hükmeder. Dolayısıyla her bir davanın özel koşulları dikkate alınacaktır. Mahkeme iddia edilen bazı zararlara ilişkin ihlalin tespit edilmesinin tek başına yeterli adil tazmin oluşturduğuna ve nakdî bir tazminat verilmesine gerek olmadığına karar verebilir. Mahkeme, hakkaniyete dayanan nedenlerden dolayı, gerçekten maruz kalınan zararın ve gerçekten yapılan yargılama masraf ve giderlerin değerinden daha az bir tazminata hükmedebilir veya tazminata hükmetmeyebilir. Böyle bir durum, örneğin şikâyet edilen olayda, zararın miktarının veya masrafların düzeyinin, başvuranın kendi hatasından kaynaklandığı hallerde söz konusu olabilir. Tazminat miktarının belirlenmesinde Mahkeme, ihlalden zarar görmüş taraf olan başvurucunun ve kamu yararından sorumlu olan Sözleşme'ye Taraf Devlet'in durumlarını da dikkate alabilir. Son olarak, Mahkeme, genellikle yerel ekonomik koşulları hesaba almaktadır.

3. Mahkeme, 41. madde uyarınca tazminata hükmedeceği zaman, ulusal standartların rehberliğine başvurma kararı alabilir. Ancak Mahkeme bu standartlarla hiçbir zaman bağlı değildir.

4. Talep sahipleri Sözleşme'de ve Mahkeme'nin İç Tüzüğü'nde belirtilen şekil ve esasa dair gereklere uymanın, tazminata hükmedilmesi için bir koşul olduğu hususunda uyarılmaktadır.

II. Adil tazmin taleplerinin sunulması: şeklî şartlar

5. Adil tazmin taleplerinin sunulmasına dair süre ve diğer şekli şartlar Mahkeme İç Tüzüğü'nün 60. maddesinde öngörülmüştür. Konuyla ilgili kısım şöyledir:

"1. Mahkeme'nin başvurucunun Sözleşme ile güvence altına alınmış haklarının ihlal edildiğine karar vermesi durumunda, Sözleşme'nin 41. Maddesine dayanarak adil tazmin talebinde bulunmak isteyen başvurucu, bu mealde belirli bir talepte bulunmalıdır.

2. Başvurucu, Daire Başkanı tarafından aksi talimat verilmediği sürece, bütün taleplerini, davanın esasına dair görüşlerini sunması için belirlenen süre içerisinde, destekleyici belgeler ile birlikte ayrıntılı bir döküm halinde sunmak zorundadır.

3. Daire, önceki paragraflarda belirtilen gereklere uyulmadığı takdirde, başvurucunun, taleplerini tamamıyla veya kısmen reddedebilir.

..."

Dolayısıyla, Mahkeme belirli taleplerin uygun belgelere dayalı kanıtlarla desteklenmesini şart koşmaktadır. Aksi takdirde, Mahkeme, hiçbir tazminata hükmetmeyebilir. Mahkeme, ayrıca başvuru formunda belirtilmiş olan ama yargılamanın uygun aşamasında tekrar sunulmamış olan veya verilen sürenin dışında sunulmuş olan talepleri reddedecektir.

¹ Mahkeme Başkanı tarafından, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 32. maddesi uyarınca, 28 Mayıs 2007 tarihinde yayımlanmıştır.

III. Adil tazmin taleplerinin sunulması: esasa ilişkin şartlar

6. Sözleşmenin 41. maddesi uyarınca aşağıdakiler açısından adil tazmine hükmedilebilir:

- a) Maddi zarar;
- b) Manevi zarar; ve
- c) Masraf ve giderler.

1. Genel olarak zarar

7. Talep edilen zarar ile iddia edilen ihlal arasında açık bir illiyet bağının varlığı tesis edilmelidir. Mahkeme, iddia edilen ihlal ile zarar arasında salt zayıf bir bağ veya ne olabileceğine dair spekülasyonlarla tatmin olmayacaktır.

8. Zarara ilişkin tazminata, ancak zarar tespit edilen ihlalin sonucu ise hükmedilebilir. İhlal oluşturduğu tespit edilmeyen olaylar ve durumlar için, veya yargılamanın önceki bir aşamasında kabul edilemez bulunan şikayetlerle ilgili olan zararlar için tazminata hükmedilemez.

9. Mahkemenin zarara ilişkin tazminata hükmetmesi, başvurunun bir ihlalden doğan gerçek zararlarını tazmin etmeyi amaçlamaktadır. Taraf Devleti cezalandırmayı amaçlamamaktadır. Bu nedenle, Mahkeme şimdiye kadar “cezalandırıcı”, “ağırlaştırılmış” veya “örnek temsil etmesi” gibi nitelendirmeler ile sunulan tazminat taleplerini kabul etmeyi uygun bulmamıştır.

2. Maddi zarar

10. Maddi zararın amacı başvurunun tespit edilen ihlalin gerçekleşmemiş olması halinde bulunması muhtemel olan duruma mümkün olduğunca kavuşturulmasıdır. Başka bir ifadeyle, *restitutio in integrum*'dur. Maddi zarar gerçekten maruz kalınan zararı (*damnum emergens*) ve gelecekteki kayıpları veya mahrum kalınan kârı da (*lucrum cessans*) içerebilir.

11. Maddi zararın iddia edilen ihlal veya ihlallerin sonucu olduğunu kanıtlamak başvurucuya düşer. Başvurucu, tazminat talebinde maddi zararın sadece varlığını değil aynı zamanda zararın miktarını veya değerini ispatlayan ilgili evrakları da mümkün olduğunca sunmalıdır.

12. Mahkeme tarafından hükmedilen tazminat, kural olarak, hesaplanmış olan zararın tamamını yansıtabilir. Buna karşın, Mahkeme, gerçek zararın kesin olarak hesaplanamaması durumunda, elinde bulunan verilere dayanan bir hesaplama yapacaktır. Yukarıdaki 2 no.lu paragrafta işaret edildiği üzere, Mahkeme hakkaniyete dayanan nedenlerden dolayı kaybın tamamından daha az bir tazminata hükmedebilir.

3. Manevi zarar

13. Mahkemenin manevi zarar için hükmettiği tazminat, örneğin zihinsel veya fiziksel ıstırap gibi, maddi olmayan zarar için nakdî tazminat sağlamayı amaçlamaktadır.

14. Manevi zarar, doğası gereği, tam olarak hesap edilemez. Böyle bir zararın varlığının tespit edilmesi ve de nakdî bir tazminatın gerekli olduğuna karar verilmesi durumunda, Mahkeme, kendi içtihatlarından çıkan standartları dikkate alarak, adil bir şekilde hesaplama yapacaktır.

15. Manevi zarar için tazmin talebinde bulunan başvurular, adil olduğunu düşündükleri miktarı dilekçede belirtmeye davet edilmektedirler. Birden fazla ihlalin mağduru olduklarını düşünen başvuru sahipleri, iddia edilen tüm ihlallerden doğan zararı karşılayan toplam bir miktar talep edebilecekleri gibi iddia edilen her bir ihlalden doğan zarar için ayrı ayrı miktarlar da talep edebilirler.

4. Masraf ve giderler

16. Mahkeme, ihlali önlemek veya ihlalden doğan sonuçları gidermek kaygısıyla, başvurunun öncelikle ulusal düzeyde ve sonrasında da Mahkeme önünde yapılan- yargılama masraf ve giderlerini ödenmesi talimatını verebilir. Bu tür masraf ve giderler genellikle avukatlık ücretini, mahkeme harçları ve diğer benzeri giderleri kapsar. Masraf ve giderler, özellikle Mahkeme'de duruşmaya

katılma gerekliliği nedeniyle maruz kalınmış olanlar da dahil olmak üzere, seyahat ve ikamet masraflarını da kapsayabilir.

17. Mahkeme, masraf ve giderler talebini ancak tespit ettiği ihlallerle bağlantılı olması halinde kabul edecektir. Mahkeme, ihlal tespitiyle sonuçlanmayan şikâyetlerle veya kabul edilemez bulunan şikâyetlerle ilgili olan gider ve masraf taleplerini reddedecektir. Bu nedenle başvurucular, masraf ve gider taleplerini ayrı kalemler halinde şikâyetleri ile bağlantılı olarak sunabilirler.

18. Masraf ve giderlerin gerçekten yapılmış olması gerekmektedir. Bu da başvurucunun mutlaka söz konusu masraf ve giderleri ödemiş veya yasal ya da sözleşmeden doğan yükümlülükler nedeniyle ödemekle mükellef olması anlamına gelmektedir. Ulusal makamlar veya Avrupa Konseyi tarafından adli yardım olarak ödenen veya ödenecek olan her türlü meblağ mahsup edilir.

19. Masraf ve giderler gerekli oldukları için yapılmış olmalıdırlar. Başka bir ifadeyle, ihlalin önlenmesi veya ihlalin telafi edilmesi için bu masraf ve giderlerin başvurucu için kaçınılmaz olması gerekmektedir.

20. Miktarlar makul olmalıdır. Masraf ve giderlerin aşırı olduğunu tespit etmesi halinde Mahkeme, kendi hesaplamasına göre makul bir miktara hükmedecektir.

21. Mahkeme, kanıt olarak ayrıntılı fatura veya gider belgelerini gerekli görmektedir. Bu belgeler, Mahkeme'nin yukarıdaki gerekliliklerin ne derecede yerine getirildiğini tespit etmesini sağlayacak şekilde ayrıntılı hazırlanmalıdır.

5. Ödeme bilgisi

22. Başvurucular hükmedilecek herhangi bir meblağın ödemesinin yapılacağı bir banka hesabına dair bilgileri vermeye davet edilmektedirler. Başvurucular belirli bir meblağın, örneğin masraf ve giderlere ilişkin hükmedilen meblağın, ayrı bir şekilde, mesela doğrudan temsilcilerinin hesabına, ödenmesini arzu etmeleri durumunda bunu açıkça belirtmelidirler.

IV. Mahkemenin tazmin biçimleri

23. Varsa, Mahkeme'nin hükmettiği tazminat, genel olarak Taraf Devlet tarafından, tespit edilen ihlallerin mağduru veya mağdurlarına, belirli miktarda bir paranın ödenmesi biçiminde olacaktır. Mahkeme sadece istisnai davalarda, sözkonusu ihlale son vermeye veya telafi etmeye yönelik bir talimatta bulunabilir. Buna karşın Mahkeme, kesinleşmiş olan kararlarının ne şekilde icra edileceğine dair kendi yetkisine dayanarak öneriler sunabilir (Sözleşme'nin 46. maddesi).

24. Sözleşmenin 41. maddesi uyarınca hükmedilen her türlü nakdi tazminat, başvurucunun taleplerinde ifade etmiş olduğu para birimi hesaba katılmaksızın, genellikle Euro (€) şeklinde olacaktır. Başvurucuya Euro dışındaki bir para birimi ile ödeme yapılması halinde, Mahkeme hükmedilen meblağın ödeme günü kur değeriyle diğer para birimine çevrilmesi talimatını verecektir. Başvurucular, taleplerini sundukları zaman farklı para birimlerinde ifade edilen meblağların Euro'ya çevrilmesi veya tersi bir işlemin etkileri ışığında bu uygulamanın çıkarımlarını dikkate almalıdırlar.

25. Mahkeme, tazminatın ödeme tarihine resen karar verir ve ilke olarak bu tarih, Mahkeme kararının kesinleştiği ve bağlayıcı hale geldiği tarihten 3 ay sonrasıdır. Bu süresinin aşılması durumunda Mahkeme, temerrüt faizinin uygulanmasına hükmedecektir. Genel olarak Mahkeme, ödeme süresinin aşıldığı tarihten itibaren ödeme gününe kadar geçen zaman için, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artış eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak uygulanmasına karar verecektir.